
LEMPÄÄLÄN KUNNAN
LIIKUNTAPOLIITTINEN
OHJELMA
2007 - 2015

Lempäälän kunta
2006

Kunnanvaltuusto hyväksynyt 13.12.2006

Sisällys

1.	JOHDANTO	3
2.	LIIKUNTA JA TOIMINTAYMPÄRISTÖN MUUTOKSET	4
3.	LEMPÄÄLÄ LIIKUNTAYMPÄRISTÖNÄ	7
4.	LIIKUNTAPALVELUJEN NYKYTILA	11
	Hallinto ja talous	11
	Liikuntapaikkojen rakentaminen ja kunnossapito	11
	Kunnalliset liikuntapalvelut ja –tapahtumat	12
	Seuratoiminta	13
	Kunta- ja seutuyhteistyö	14
	Työterveyshuolto	14
	Kaupallinen liikuntatoiminta	14
5.	PAINOALUEET JA KEHITTÄMISTAVOITTEET	15
1.	Lasten ja nuorten liikuntamahdollisuuksien lisääminen	15
2.	Aikuisten terveysliikunnan edistäminen ja erityisliikunnan palveluiden kehittäminen	16
3.	Kattavan ja laadukkaan liikuntapaikkaverkoston rakentaminen	17
4.	Liikuntapalveluiden tarkoituksenmukainen tuottaminen (rakentaminen, kunnossapito ja toiminta)	18
6.	OHJELMAN TOTEUTUS JA SEURANTA	20

1. JOHDANTO

Liikuntapalvelut ovat peruspalveluja, joille julkisen vallan – siis myös kuntien – on luotava edellytyksiä. Kuntien liikuntaan liittyvät tehtävät on määritelty liikuntalaissa. Lain mukaan kuntien tulee tarjota mahdollisuuksia kuntalaisten liikunnalle kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa. Kuntalaisten liikkumismahdollisuuksia tulee edistää myös tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntaa ottaen huomioon myös erityisryhmät. Liikunnan ja kilpaurheilun järjestämisestä vastaavat pääasiassa urheiluseurat ja muut liikuntajärjestöt, joita kunta tukee taloudellisesti ja ylläpitämällä liikunta- ja urheilupaikkoja.

Kunnallisen liikuntatoiminnan arvopohja on yhteiskunnan hyvinvointipolitiikassa, jota tuetaan liikunnan avulla. Tavoitteena on liikuntaharrastuksen laajentaminen myös uusiin ja erityisesti aiemmin liikunnallisesti passiivisiin väestöryhmiin. Lisäksi liikunnan avulla on mahdollista edistää tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta sekä tukea kulttuurien moninaisuutta ja ympäristön kestävä kehitystä.

Kunnanhallitus asetti maaliskuussa 2005 liikuntapoliittisen ohjelmatyöryhmän, jonka puheenjohtajana toimi Esa Virtanen, sihteerinä Markku Myyryläinen ja muina jäseninä Nina Lehtinen, Heini Mäenpää, Anne Nummenpää ja Mikko Nurminen. Työryhmän työskentelyyn ja ohjelman tekemiseen osallistuivat UKK-instituutin erikoistutkija Olavi Paronen sekä liikunnan opiskelija Henna-Riikka Seima Vierumäen Urheiluopistosta.

Liikuntapoliittisen ohjelman tarkoituksena on yhdistää kunnan eri toimijoiden näkemyksiä liikunnan järjestämisen tarpeista ja lisätä yhteistyötä toimijoiden välillä. Ohjelma pyrkii auttamaan päätöksentekoa antamalla suuntaviivoja ja määrittelemällä tavoiteloja sekä kunnallisten liikuntapalvelujen että muun kunnassa järjestettävän liikuntatoiminnan kehittämistyölle. Ohjelman seurannan ja toteutumisen myötä täsmentyy myös käsitys Lempäälän kunnan liikunnan peruspalveluista lähivuosina. Viime kädessä ohjelma on yksi keino parantaa kuntalaisten liikuntamahdollisuuksia ja -palveluja Lempäälä-strategian 2006–2020 hengessä.

Ohjelmassa esitellään kunnan liikuntatoiminnan ja -palvelujen tausta, nykytila ja valittujen painoalueiden kehittämistavoitteet ohjelmakaudella 2007–2015. Tavoiteasettelussa on pyritty ottamaan huomioon kunnan taloudelliset voimavarat, koska tavoitteet tulisi toteuttaa pääasiassa kunnan omilla resursseilla.

Ohjelmaluonnoksesta pyydettiin ja saatiin lausunnot sosiaali- ja terveystoimelta, tekniseltä toimelta, vammaisneuvostolta sekä nuorisovaltuustolta. Ohjelma esiteltiin liikuntatoimintaa kunnassa järjestäville yhteisöille ja muille kunnan liikuntapalvelujen yhteistyökumppaneille selostus- ja keskustelutilaisuudessa elokuussa 2006, jonka jälkeen liikunta- ja nuorisosaasto käsitteli liikuntapoliittisen ohjelman luonnosta loka- ja marraskuussa 2006. Ohjelmaluonnos oli kuntalaisten kommentoitavana kunnan Internet-sivulla 16.–29.10.2006.

2. LIIKUNTA JA TOIMINTAYMPÄRISTÖN MUUTOKSET

”Terveyttä edistävän liikunnan tunnuspiirteitä ovat säännöllisyys, kohtuukuormitus, monipuolisuus ja turvallisuus.”

Suomalaisten hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavat tulevana vuosina erityisesti väestörakenteen muutos, väestöryhmien välisten terveyserojen kasvu, syrjäytymiskehitys sekä muutokset kansanterveydessä. Väestörakenteen muutoksessa on kyse kasvavasta vanhusväestön osuudesta ja pienenevästä lapsiväestön osuudesta. Ikääntyneen väestön määrän lisääntyminen luo tarpeita suunnata liikuntamahdollisuuksia ja -palveluja tälle väestöryhmälle. Eläkeläisten määrän kasvu ei ole kuitenkaan pelkästään rasite, vaan myös uudenlainen voimavara.

Vaikka väestön terveydentila on jatkuvasti kohentunut, hyvinvointi- ja terveysongelmat ovat edelleen yleisimpiä vähiten koulutettujen ja pienituloisten keskuudessa. Sosiaalisen syrjäytymisen kannalta erityisiä huolenaiheita ovat lasten ja nuorten psykososiaaliset ongelmat ja ikääntyvien pitkäaikaistyöttömien suuri määrä. Terveyttä vaarantaa etenkin väestön lihominen ja siitä seuraava aikuisuuden diabeteksen yleistyminen. Myös mielenterveyden häiriöt korostuvat entisestään ja alkoholin kulutuksen kasvu lisää sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia. Vaikka liikunta yksin ei näitä ongelmia ratkaise, riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeä suoja monien pitkäaikaissairauksien ehkäisyssä. Liikunnan harrastaminen sinänsä ja myös liikuntaan liittyvä kansalaistoiminta voivat vaikuttaa myönteisesti niin terveen elämäntavan omaksumiseen kuin sosiaaliseen kiinnittymiseen yhteiskuntaan.

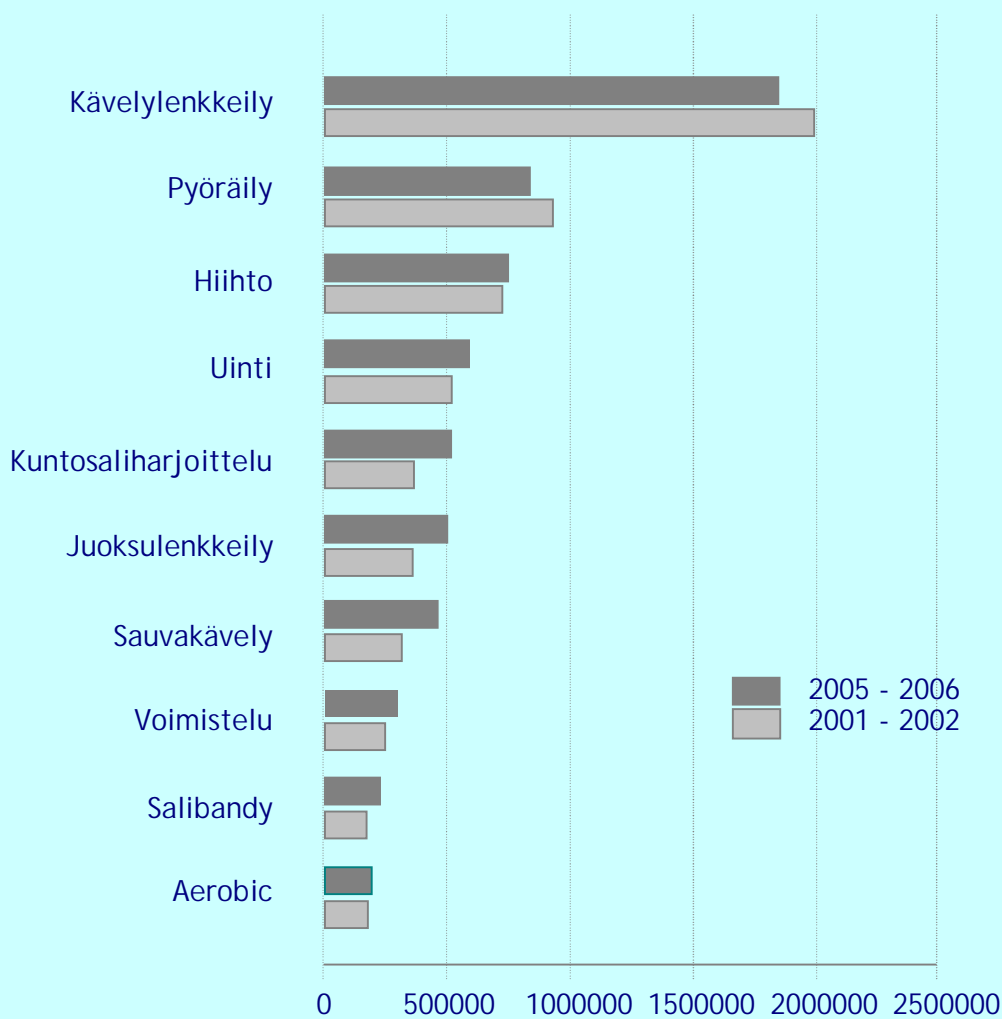
Uusimpien liikuntatutkimusten mukaan keskimäärin 30–35 prosenttia työikäisistä ja noin neljännes lapsista ja nuorista liikkuu terveytensä kannalta aivan liian vähän. Liikunnan merkitys ja mahdollisuudet ovat siten vielä huomattavat väestön terveyden ja hyvinvoinnin lisäämisessä. Terveyttä edistävän liikunnan tunnuspiirteitä ovat säännöllisyys, kohtuukuormitus, monipuolisuus ja turvallisuus. Päivittäinen, vähintään puoli tuntia kestävä perusliikunta (esim. reipas kävely) tai perinteinen, muutaman kerran viikossa tapahtuva raskaampi kuntoliikunta (esim. hölkkä) ovat mitä parhaita terveysliikuntaa. Terveyden kannalta hyödyllisesti on mahdollista liikkua ilman suuria taloudellisia sijoituksia esimerkiksi kalliisiin liikuntavälineisiin tai erityisiin suorituspaikkoihin.

Kansallisen liikuntatutkimuksen 2005–2006 mukaan suurin osa suomalaisista aikuisista (noin 70 %) harrastaa liikuntaa omatoimisesti seurojen ja järjestöjen ulkopuolella. Urheiluseurojen liikuntaan osallistuu 13 % aikuisista sekä 40 % lapsista ja nuorista. Käytetyimpiä liikuntapaikkoja ovat kevyen liikenteen väylät ja ulkoilureitit kuten pururadat, hoidetut ladut ja vaellusreitit. Kuntosalien, palloiluhallien ja voimistelusalien painoarvo on kuitenkin lisääntynyt. Suomalaisten suosikkilajeja ovat edelleen kävelylenkkeily, pyöräily ja hiihto. Kuntosaliharjoittelu on kasvattanut viime vuosina eniten harrastajamääriään. Uusia harrastajia ovat samoin saaneet sauvakävely, juoksulenkkeily ja uinti. Aikuisväestön joukossa on myös lisääntyvässä määrin salibandyn ja voimistelun harrastajia (ks. kuvio).

Lempäälän liikuntakyselyn (1996) mukaan 15–74-vuotiaista kuntalaisista 69 % liikkui omatoimisesti yksin ja 55 % omatoimisesti ryhmässä perheen tai tuttujen

kanssa. Pelkästään yksin tai ryhmässä liikkui noin puolet. Urheiluseurassa liikuntaa harrasti 15 % aikuisista. Suosituimpia liikuntalajeja vuonna 1996 olivat kävely, pyöräily, hiihto, juoksu tai hölkkä, uinti sekä voimistelu ja kuntosaliharjoittelu.

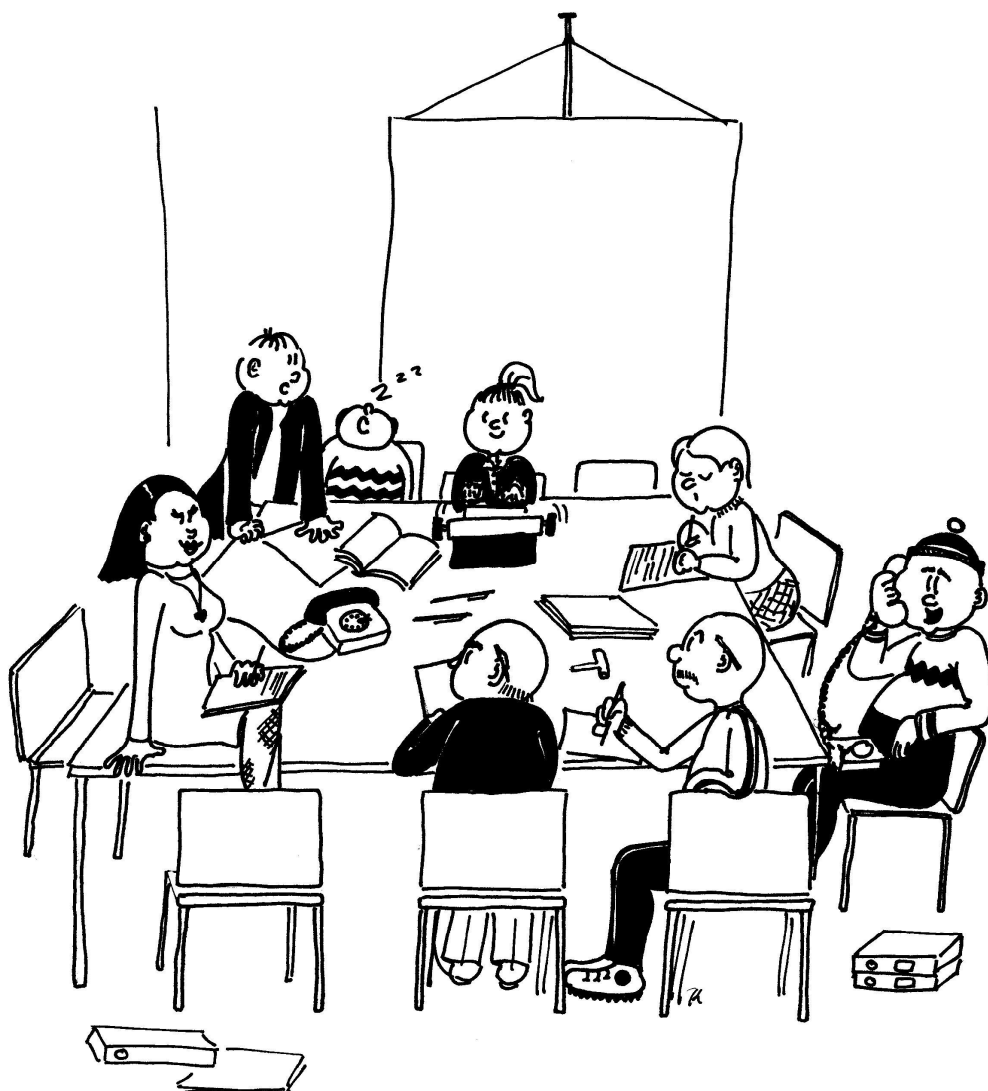
Lajien harrastajamääriä 19 - 65-vuotiaiden keskuudessa (kymmenen suosituinta lajia) vuosina 2001-02 ja 2005-06

Lähde: Kansallinen liikuntatutkimus 2005 - 2006, TSN Gallup Oy 2006 / PGraphics

Lasten ja nuorten liikunnan harrastamista tukemalla voidaan edistää heidän hyvinvointiaan ja luoda edellytyksiä tasapainoiseen kasvuun ja kehitykseen. Aikuisiässä korostuvat erityisesti liikunnan sairauksia ennaltaehkäisevät vaikutukset. Ikääntyneen väestön kohdalla on syytä korostaa kestävyysliikunnan rinnalla tuki- ja liikuntaelimestön toimintakykyä sekä lihaskuntoa ja liikehallintaa parantavia liikuntamuotoja. Liikunnan merkitys ns. erityisryhmien, kuten vammaisten ja pitkäaikaissairaiden, toiminta- ja työkyvyn kohentajana sekä psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistäjänä on erittäin merkittävä. Nimestään huolimatta erityisliikunta on ennen kaikkea terveystoimintaa, ja tulevaisuudessa yhä useampi nk. erityisliikkuja saattaa olla muiden mukana aivan tavallisessa liikuntatoiminnassa.

Liikunta on keskeinen osa ihmisten vapaa-aikaa, jolle asetettavat toiveet ja odotukset ovat kasvamassa. Liikunnan kirjo on monipuolistunut: terveys- ja kunto liikunnan lisäksi puhutaan mm. elämys-, virkistys- ja harrastusliikunnasta. Kuntalaiset tulevat tarkastelemaan kunnan liikuntapalveluiden tarjontaa entistä laatumietoisemmin. Nykyisten harrastajien lisäksi suuret potentiaaliset harrastajamäärät esimerkiksi uinnissa, kuntosaliharjoittelussa ja hiihdossa (Liikuntatutkimus 2005–2006) luovat paineita myös liikuntapaikkarakentamiselle. Liikuntapaikkarakentamisen ja -verkoston tulisi noudattaa helpon saavutettavuuden, monikäyttöisyyden ja kestävä kehityksen periaatteita.

3. LEMPÄÄLÄ LIIKUNTAYMPÄRISTÖNÄ

”Ikärakenteen muutos merkitsee, että ikääntyneiden ja vanhusväestön tarvitsemien palvelujen määrä lisääntyy nykyisestä vuoteen 2015 mennessä.”

Lempäälä-strategian 2006–2020 mukaan hyvä asuinkunta tarkoittaa turvattujen peruspalvelujen lisäksi mm. virikkeellisiä vapaa-ajan palveluja ja liikuntamahdollisuuksia, jotka vähentävät terveyspalveluiden tarvetta. Strategiassa todetaan, että Lempäälässä on monipuoliset virkistys-, urheilu- ja ulkoilumahdollisuudet, joita yritysten ja yhteisöjen palvelut täydentävät. Kunnan väestömäärän kasvessa luonnollisesti myös virkistyspalveluiden käyttäjien määrä ja eri harrastuslajien määrä kasvavat.

Lempäälän kunnassa on nykyisin noin 18 300 asukasta, ja väestön kasvu on erittäin nopeaa. Ennusteen mukaan kunnan väkiluku on vuonna 2010 yli 20 000 asukasta ja vuonna 2020 noin 23 500 asukasta. Kunnan ikärakenne muuttuu seuraavan kahdenkymmenen vuoden aikana, kun eläkeikäisten osuus väestöstä kasvaa voimakkaasti sekä työikäisten ja lasten osuudet vähenevät. Ikärakenteen muutoksen myötä ikääntyneiden ja vanhusväestön tarvitsemien palvelujen tarve lisääntyy nykyisestä vuoteen 2015 mennessä. Lisäksi liikunta- ja muita vapaa-ajan palveluja jo työiässä käyttämään tottuneiden ns. suurten ikäluokkien eläkkeelle jääminen lisää palvelujen kysyntää ja laatuvaatimuksia lähivuosina (Lempäälä-strategia 2006–2020).

Lempäälän väestöennuste ikäryhmittäin vuoteen 2030 (%)

Ikäryhmä	Vuosi			
	2004	2010	2020	2030
0–4-vuotiaat	7,0	6,8	6,4	5,9
5–9-vuotiaat	7,4	7,3	7,2	6,7
10–14-vuotiaat	7,7	7,3	7,4	7,1
15–64-vuotiaat	65,7	65,1	60,5	58,5
65–74-vuotiaat	6,9	7,8	11,5	10,8
yli 74-vuotiaat	5,3	5,7	7,1	11,1
Yhteensä, %	100	100	100	100

Lähde: Tilastokeskus 2005

Lempäälän nauhamainen yhdyskuntarakenne monine keskuksineen ja kylineen asettaa liikuntapaikkarakentamiselle ja palvelujen tarjonnalle suuria vaatimuksia, jos pyritään siihen, että eri puolilla kuntaa tulisi voida harrastaa samanlaista liikuntaa. Pitkät etäisyydet asettavat haasteita mm. liikuntapaikkojen sijoittelulle ja palvelujen saavutettavuudelle. Kaikilla kuntalaisilla tulisi kuitenkin asuinalueesta riippumatta liikunnan perusedellytysten olla kunnossa ja liikuntapalveluiden saavutettavissa vähintään asukkaiden käyttämien muiden palvelujen läheltä. Kunnan moni-ilmeisyys — kuntakeskuksen rinnalla maaseutumainen asuminen, laajat viheralueet ja vesistöt sekä toimivat kyläkeskukset — on tärkeä kunnan liikunta- ja virkistystoimintaa tukeva tekijä ja antaa mahdollisuuksia monimuotoiseen ja eri alueiden ominaispiirteiden mukaiseen toimintaan (Lempäälä- strategia 2006–2020). Luontomatkailun suosion kasvu ja erityisesti Birgitan polun valinta vuoden 2006 retkikohteeksi saattavat lisätä entisestään Lempäälän vetovoimaa ulkoilu- ja liikuntaympäristönä.

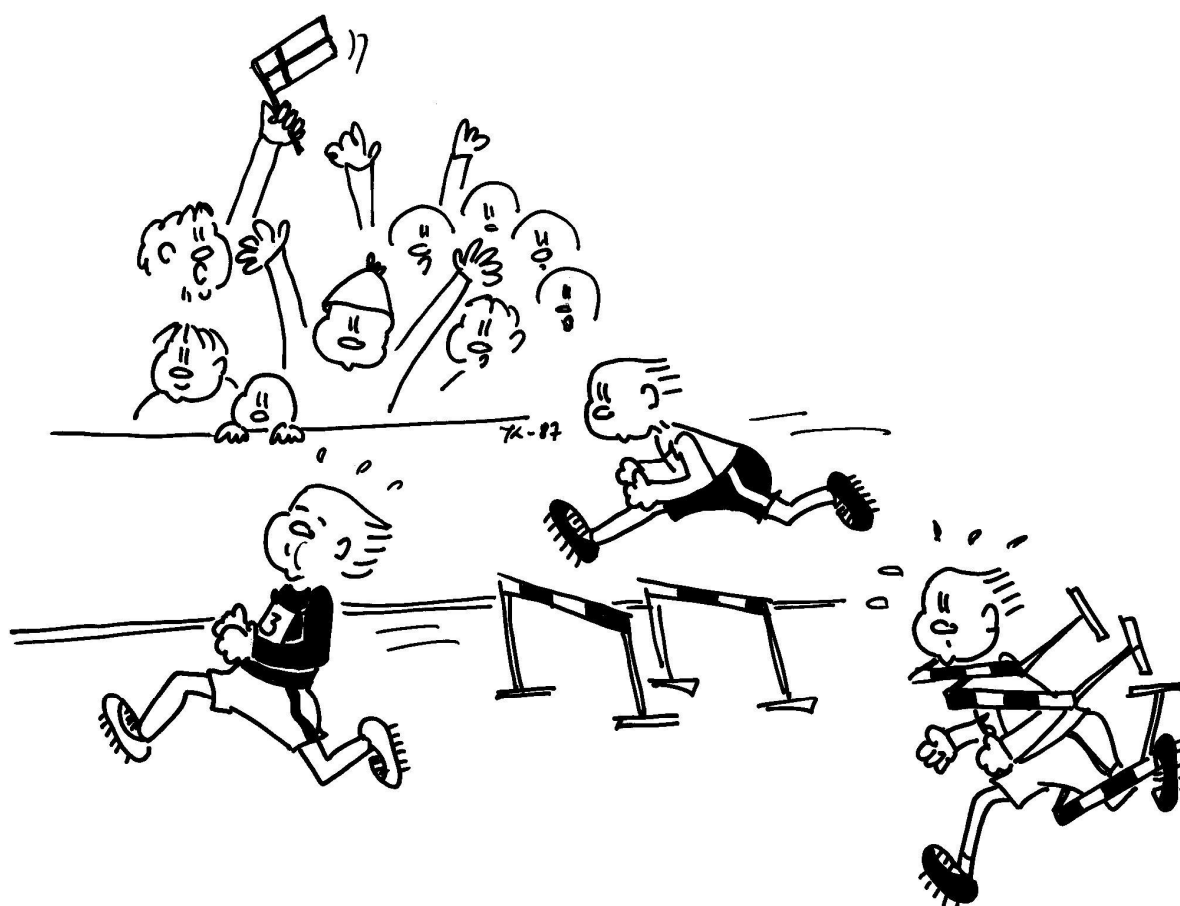

Lempäälässä toimivat yleiseen liikuntatoimintaan osoitetut liikuntapaikat:

Kunnan ylläpitämät liikuntapaikat	
Sisäliikuntatilat	<ul style="list-style-type: none"> - Hakkarin liikuntahalli - Kuljun liikuntahalli - Sääksjärven liikuntahalli - Sääksjärven koulun liikuntasali - Lempoisten koulun liikuntasali - Kanavan koulun liikuntasalit (2 kpl) - Moision koulun liikuntasalit (2 kpl) - Kuokkalan koulun liikuntasali - kyläkoulujen pienet liikuntatilat (5 kpl)
Kuntosalit	<ul style="list-style-type: none"> - Hakkarin liikuntahallin kuntosali - Sääksjärven liikuntahallin kuntosali
Urheilukentät	<ul style="list-style-type: none"> - Hakkarin urheilukenttä — yleisurheilu, jalkapallo, tennis (3 kenttää)
Harjoitus- ja pallokentät	<ul style="list-style-type: none"> - Sääksjärvi - Kulju - Lempoinen - Mäyriä - Säijä
Jääkiekkoradat/luistelalueet	<ul style="list-style-type: none"> - Sääksjärvi - Kulju - Lempoinen - kyläkoulujen pienet kentät
Valaistut kuntoreitit/ladut	<ul style="list-style-type: none"> - Hakkari n. 4 km - Rantala-Sääksjärvi n. 3,5 km - Sääksjärvi n. 1,6 km - Mattila n. 1,2 km
Hiihtoreitistö	<ul style="list-style-type: none"> - Hakkari - Innilä - Kulju-Pirkkala - perinteisen hiihdon latuja mm. kouluilla n. 60 km
Retkeilyreitistö	<ul style="list-style-type: none"> - pyöräilyreitistö - Birgitan polku n. 55 km - Pirkan Taival n. 15 km - Ahtialanjärven retkiluistelu-reitti
Rantauimalat/avantouinti	<ul style="list-style-type: none"> - Lempoisten uimala - Rantalan sauna
Uimarannat/uimakoulurannat	<ul style="list-style-type: none"> - Paunu - Kyynäro - Ruotasjärvi - yleisiä rantoja n. 10 kpl
Yksityisten/yhteisöjen ylläpitämät liikuntapaikat	
<ul style="list-style-type: none"> - Lempäälän jäähalli (Lempäälän Jäähalli Oy) - kiintorastiverkosto eri puolilla kuntaa (Tarpian Suunta ry) - pienoisuimahalli (Lempäälän Ehtookoto ry) - ratsastuskoulu Vaihmalassa (Lempäälän Ratsastuskoulu Hiisilinna Ky) - Innilän ratsastuskenttä (Ratsastusseura Pirkanmaan Piaffe ry ja Lempäälän kunta) - golf-kenttä Vaihmalassa (Hiisi-Golf ry) 	

Rakennettujen varsinaisten liikuntapaikkojen lisäksi liikuntaa voi luonnollisesti myös harrastaa koulujen pihakentillä ja saleissa sekä kevyen liikenteen väylillä, joista ympäri vuoden erityisen suosittu on väylä Lempäälän keskusta – Säaksjärvi – Hervanta. Ideaparkin yhteyteen on suunnitteilla uimahalli ja talviurheilupaikkoja, jotka lisäävät liikuntamahdollisuuksia Lempäälässä.

Tietoja liikuntapaikoista löytyy kunnan Internet-sivulta sekä Lähde liikkumaan Lempäälässä -liikuntakalenterista.

4. LIIKUNTAPALVELUJEN NYKYTIILA

”Koska ei ole realistista olettaa, että liikuntapaikkarakentamiseen vuosittain käytettävissä oleva rahamäärä kasvaisi, on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että hankkeiden toteutus ja rakennettavien liikuntapaikkojen käyttö on tehokasta.”

Hallinto ja talous

Lempäälän liikuntapalvelut ovat osa sivistystointia. Kunnan liikunta-asioita koskevista päätöksenteosta vastaavat liikunta- ja nuorisosaasto sekä sivistyslautakunta. Liikuntapalvelujen vastuuhenkilönä on liikuntatoimenjohtaja ja muuta henkilökuntaa ovat erityisryhmien liikunnanohjaaja sekä nuorisopalvelujen kanssa yhteinen toimistosihteeri. Liikuntapaikkojen hoidosta vastaa kuusi teknisessä toimessa työskentelevää henkilöä.

Vuonna 2005 liikuntapalvelujen käyttömenot olivat noin 781 000 euroa. Kunta maksoi liikunta-avustuksia seuroille noin 60 000 euroa ja stipendejä hyvin menestyneille urheilijoille noin 10 000 euroa.

Kunto- ja retkeilyreitit ovat käyttäjille maksuttomia samoin kuin ulkokenttien seuravuorot. Kuntosalit ovat vuodesta 2005 olleet 60 vuotta täyttäneiden eläkeläisten maksuttomana palveluna. Muutoin kuntosaleille ja sisäliikuntatiloille on olemassa taksoitus. Myös Hakkarin tenniskentät ovat kesäisin maksullisia. Liikuntapaikkamaksut ja -taksat vahvistaa sivistyslautakunta.

Liikuntapaikkojen rakentaminen ja kunnossapito

Liikuntapaikkarakentamista suunniteltaessa ja valmisteltaessa on ollut vaikea saada riittävän luotettavaa tietoa eri toteutusvaihtoehdoista ja niiden kustannusvaikutuksista sekä kunnan resursseista investointien toteuttamiseen. Tämä on johtanut monissa tapauksissa kunnan talouden kannalta epärealistisiin ja epätarkoituksenmukaisiin liikuntapaikkasuunnitelmiin.

Rakennuskustannusten kohoaminen ja kireät suunnitteluaiakataulut ovat nostaneet liikuntapaikkarakentamisen kustannuksia, joita onkin siis jouduttu arvioimaan ilman riittävän tarkkoja suunnitelmia. Koska ei ole realistista olettaa, että liikuntapaikkarakentamiseen vuosittain käytettävissä oleva rahamäärä kasvaisi, on kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että hankkeiden toteutus ja rakennettavien liikuntapaikkojen käyttö on tehokasta.

Liikuntatilojen sekä niiden välineiden huolto ja kunnossapito vaikuttavat olennaisesti paikkojen käytettävyyteen ja laatuun. Huoltoon ja kunnossapitoon kului vuonna 2005 noin 420 000 euroa. Mikäli liikuntapaikkojen huoltoa ja peruskorjausta siirretään liian myöhäiseksi, tilat ja välineet eivät enää ole korjattavissa tai ainakin niiden käyttökuntoon saattaminen tulee suhteettoman kalliiksi.

Kunnalliset liikuntapalvelut ja -tapahtumat

Ø KKI-ryhmät

Valtakunnallisen Kunnossa kaiken ikää (KKI) -ohjelman hanke keski-ikäisen väestön liikunnan lisäämiseksi käynnistettiin Lempäälässä vuonna 1995. Toiminta jatkuu edelleen ja on laajentunut koskemaan myös yli 60-vuotiaiden terveystoimintaa. KKI-toimintaa toteutetaan yhteistyössä sosiaali- ja terveystoimen kanssa. Tavoitteena on lisätä uusien liikkujien määrää tutustuttamalla kuntalaisia uusiin liikuntalajeihin lajikursseilla ja tiedottamalla seurojen ja järjestöjen viikoittain kokoontuvista liikuntaryhmistä, joihin terveystoimi myös vastaanotolla ohjaa asiakkaitaan. Uusinta on kävelyklubitoiminta, jossa pyritään perustamaan eri puolille Lempäälää koulutettujen vertaisohjaajien vetämiä kävelyryhmiä.

Vuonna 2005 Lempäälässä oli 26 kunnan liikuntapalvelujen organisoimaa matkan osallistumiskynnyksen KKI-ryhmää, joihin osallistui viikoittain noin 350 henkilöä. KKI-ryhmissä harrastettiin lentopalloa, pehmis-pomppista, kuntonyrkkeilyä, voimistelua ja kuntosalitoimintaa. Muuhun KKI-toimintaan (mm. harrastepesis, vesijuoksu, uinti ja hiihto) osallistui vuoden aikana lähes 800 henkilöä. Myös Lempäälä-opisto on merkittävä ohjatun terveystoiminnan järjestäjä.

Ø Erityisliikuntaryhmät

Kunnan toimesta erityisliikunnan palveluja tarjoavat liikuntapalvelut, terveystoimi ja sosiaalipalvelujen vanhustyön keskus. Liikuntapalvelut järjesti vuonna 2005 liikuntaryhmiä kehitysvammaisille, tuki- ja liikuntaelinsairaille, diabetesta sairastaville, liikunnallisesti kömpelöille lapsille, vaikeasti lihaville, mielen-terveyskuntoutujille sekä eläkeläisille. Ryhmiin osallistui viikoittain noin 270 henkilöä.

Terveystoimen fysioterapia tarjoaa sairauspohjaisia (mm. liikuntaelin- ja hengityselinsairaille) ja painonhallintaan tähtäviä liikuntaryhmiä. Sosiaalipalvelujen vanhustyön keskus on keskittynyt liikuntapalveluissaan lähinnä kuntosalitoimintaan, jota tarjotaan kotona asuville vanhustyön palvelusuunnitelma-asiakkaille. Lisäksi Lempäälän Ehtookoto ry sekä eläkeläis- ja kansanterveysjärjestöt järjestävät omille jäsenilleen ryhmäliikuntaa. Lempäälä on mukana kansallisessa iäkkäille suunnatussa Voimaa vanhuuteen -terveystoimintasuunnitelmassa projektilla, jossa kehitetään palveluyhteistyötä vanhusten parissa toimivien organisaatioiden välillä.

Ø Lasten liikunnanohjaus

Liikuntapalvelut järjestää lapsille kesäisin rannoilla uintiopetusta. Vuonna 2005 uimakoululaisia oli noin 300. Ohjattuun kesäliikuntaan kentillä osallistui noin 170 lasta.

Ø Kunnan järjestämät liikuntatapahtumat

Vuonna 2005 kunnan liikuntapalvelut järjesti mestaruuskilpailut yhteensä 12 lajissa. Kilpailuissa oli kaikkiaan noin 750 osallistujaa.

Liikuntapalveluista tiedotetaan erilaisilla kohdennetuilla tiedotteilla, kausijulkaisulla (liikuntakalenteri) ja kunnan verkkosivuilla.

Seuratoiminta

Vuonna 2006 kunnan liikunta-avustuksia haki yhteensä 17 liikuntaseuraa tai -järjestöä. Kyseisissä seuroissa oli niiden oman ilmoituksen mukaan yhteensä 5 337 jäsentä, joista osa kuului useampaan yhdistykseen. Aktiivisesti toimintaan osallistui noin kaksi kolmasosaa jäsenistä. Järjestöt ilmoittivat toteuttaneensa vuoden aikana yhteensä runsaat 8 000 tapahtumaa tai tilaisuutta ja noin 180 kuntoliikuntatapahtumaa. Urheiluseurat ovat pääasiassa vastuussa kunnan kilpaurheilutoiminnan järjestelyistä. Kunta vastaa liikuntapaikkojen rakentamisesta ja ylläpidosta, jakaa seuroille liikunta-avustuksia ja palkitsee stipendein hyvin menestyneitä urheilijoita. Toiminta-avustusta voivat saada myös vammais- ja terveysjärjestöt. Järjestöjen kunnalta saama taloudellinen tuki luo pohjan aktiiviselle vapaaehtoistoiminnalle.

Lempäälässä toimivat liikuntajärjestöt tai muut liikuntaa järjestävät yhdistykset, jotka ovat hakeneet kunnan liikunta-avustuksia vuonna 2006.

Seura tai yhdistys	Laji/toiminta-ala
Hiisi-Golf ry	Golf
JKA Lempäälän Shotakan Karate-do ry	Karate
Lempäälän Ampujat ry	Ampumaurheilu
Lempäälän Hockey Team ry	Jääkiekko ja ringette
Lempäälän Jyry ry	Yleisseura
Lempäälän Kaukalopallo -93 ry	Kaukalopallo
Lempäälän Kirkkoveneyhdistys ry	Soutu ja kirkkoveneperinne
Lempäälän Kisa ry	Yleisseura
Lempäälän Lumikenkäilijät ry	Lumikenkäily
Lempäälän Pandat ry	Naisten ja lasten voimistelu
Lempäälän seudun Mielenterveys-yhdistys Valotuikut ry	Kunto- ja terveysliikuntaa mielen-terveyskuntoutujille
Lempäälän Urheiluautoilijat ry	Autourheilu
Lempäälän-Vesilahden Silmu ry	Hengityssairaiden terveysliikunta
Ratsastusseura Pirkanmaan Piaffe ry	Ratsastus
Sääksjärven Loiske ry	Yleisseura
Tarpian Suunta ry	Suunnistus
Wado-ryu Karate-do Lempäälä ry	Karate

Vuonna 2006 kunnan toiminta-avustuksia hakeneiden urheiluseurojen ja -järjestöjen talousarvioiden kokonaissumma oli noin 870 000 euroa, josta kunnan avustus on 6-7 prosenttia.

Kunta- ja seutuyhteistyö

Tampereen kaupunkiseudun strategian mukaan Tampereen kaupunkiseudun kulttuuri- ja vapaa-ajan tarjonta yhdistettynä seudun korkeatasoisiin luontoarvoihin on asukkaille tärkeä viihtyvyystekijä ja tukee keskeisellä tavalla kansainvälistä kilpailukykyä. Yhteistyötä kuntien välillä tehdään yhteisissä reittihankkeissa, liikuntatapahtumien järjestelyissä ja sähköisen liikuntapaikkavarausjärjestelmän kehittämisessä. Yhteinen hanke on myös Mäyriän virkistysalue, joka on usean kunnan omistuksessa.

Työterveyshuolto

Kunta tukee työterveyshuollon kautta henkilöstön omaehtoista liikuntaa mm. tarjoamalla maksuttomia kuntosalivuoroja ja vastaamalla työyhteisöjen liikuntaryhmien salivuokrien kustannuksista.

Kaupallinen liikuntatoiminta

Tilastokeskuksen kulutustutkimuksen mukaan kotitalouden keskimääräiset kulusmenot olivat vuonna 2001 noin 15 000 € vuodessa. Yhden henkilön talouksien kulutus oli samaa luokkaa. Vähiten kulutti vanhustalous (noin 12 000 €/vuosi) ja eniten lapseton pariskunta (noin 20 000 €/vuosi). Kahden huoltajan lapsiperhe kulutti noin 18 000 € vuodessa. Vähiten kulutusmahdollisuuksia oli työttömillä, pienituloisilla ja sosiaaliturvan varassa elävillä ihmisillä.

Köyhyysrajana pidetään tuloja, jotka ovat vähemmän kuin 60 % mediaanitulosta. Tämän laskentatavan perusteella noin 640 000 suomalaista eli 12,4 % väestöstä on köyhiä. Vuosittain noin 260 000 suomalaista joutuu turvautumaan toimeentulotukeen. Nämä pienituloiset väestöryhmät tarvitsevat liikunnan harrastamiseen myös kunnan taloudellista tukea. Kulutustutkimuksen mukaan parhaiten toimeentuleva väestönosa on lisännyt 1990-luvulla suuria investointihankintoja, palveluiden käyttöä sekä ylellistä ja nautinnonhaluista kulutusta. Ainakin tällä väestönosalla olisi mahdollisuus suunnata entistä enemmän omia varojaan liikuntaharrastukseen.

Lempäälässä on joitakin kaupallisia liikuntapalveluja tarjoavia yrityksiä, joista suurimpia ovat Lempäälän Jäähalli Oy ja Hiisi-Golf ry. Myös esimerkiksi tanssi- ja ratsastustoimintaa järjestävät pääasiassa kaupalliset yritykset. Valmistuvan hiihtopotken käyttö ja huolto on samoin tarkoitus hoitaa yrityksen toimesta. Kaupallisia liikuntapalveluja tuottavat yritykset tullevat lisääntymään niissä urheilu- ja liikuntalajeissa, joiden harrastajat ovat valmiita maksamaan harrastuksestaan.

5. PAINOALUEET JA KEHITTÄMISTAVOITTEET

Ohjelmaan on valittu neljä painopistealuetta, joille kullekin on esitetty lyhyt perustelu. Jokaiselle painoalueelle on tehty päälinjaus, jonka suuntaan painoalueella pyritään ohjelmakauden aikana. Painopistealueille asetetaan konkreettiset kehittämistavoitteet ja määritellään niiden toteuttamisen alustava aikataulu ja vastuutahot.

Ohjelmassa ei ole esitetty kehittämistavoitteille kustannusarvioita, koska toteutusten tavassa ja laajuudessa on useita eri mahdollisuuksia. Tarkoitus on, että kunta laatii vuosittain eri toteuttamisvaihtoehtoja ja -aikatauluja suunnitellun laskelmat niiden kustannusvaikutuksista kuntatalouteen.

1. Lasten ja nuorten liikuntamahdollisuuksien lisääminen

Päälinjaus:

Lempäälässä kannustetaan lapsia ja nuoria liikkumaan sekä lisätään heidän liikuntamahdollisuuksiaan kehittämällä päiväkotien ja koulujen liikuntaympäristöjä

Perustelut:

Lapsuudessa ja nuoruudessa — liikunnallisten valmiuksien ja liikuntataitojen oppimisen aikana — liikunnan merkitys on tärkeä erityisesti kasvun ja kehityksen tukijana. Fyysisesti aktiivisen elämäntavan kehittyminen alkaa kotona, jatkuu päivähoitossa, koululiikunnassa, urheiluseurassa ja vaikkapa työpaikkaliikunnassa. Myönteiset ja monipuoliset liikuntakokemukset lapsuus- ja nuoruusiässä luovat parhaat edellytykset elinikäiselle liikuntaharrastukselle

Kehittämistavoitteet:

Koululiikunta

- § Varmistetaan koulujen läheisyydessä asuville oppilaille kodeista kouluun turvalliset kevyen liikenteen väylät, jotka samalla palvelevat koko väestön perusliikuntapaikkoina.
- § Koulujen opetussuunnitelmissa ja kerhotoiminnassa lisätään liikuntaa ja liikuntakasvatusta.
- § Urheiluseurojen kanssa räätälöidään koululaisille tai muille erityisille ryhmille soveltuvia seurojen järjestämiä liikuntapalveluja, joita kunta ostaa ottamalla käyttöön lasten ja nuorten liikuntasetelit. Tällaisia palveluja voisivat olla esimerkiksi yleisurheilukoulut, hiihtokoulut, luistelukoulut tai motorista harjoitusta tarvitsevien ryhmät.

Koulupihat liikuntapaikkoina

- § Kyläyhdistysten kanssa huolehditaan, että jokaisen koulun pihalla tai sen läheisyydessä lapsilla, nuorilla sekä heidän perheillään on mahdollisuus ympärivuotiseen liikuntaan, ja että pihoissa on tarkoituksenmukainen liikunta- ja leikkipaikkavarustus sekä pallopelialueet.

Lasten ja nuorten liikuntaseteli

- § Kunta sopii liikuntayritysten ja liikuntajärjestöjen kanssa liikuntasetelillä ostettavien palveluiden tuottamisesta lapsille ja nuorille

Painoalueen kehittämistavoitteiden aikataulu ja toteutusvastuu

Kehittämistavoite	Aikataulu	Vastuutaho/muut toimijat
– koululiikunta	2007–2010	opetus- ja liikuntapalvelut / tekninen toimi, liikuntajärjestöt
– koulupihat	2008–2015	opetus- ja liikuntapalvelut / tekninen toimi, kyläyhdistykset
– lasten ja nuorten liikuntaseteli	2008–2009	liikuntapalvelut / liikuntajärjestöt, yritykset

2. Aikuisten terveystoiminnan edistäminen ja erityisliikunnan palveluiden kehittäminen

Päälinjaukset:

Lempäälä kehittää aktiivisesti terveystoiminnan paikallista palveluyhteistyötä

Perustelut:

Kunnan terveystoimintapalvelut kuuluvat kaikille aikuisille. Työikäisillä keskeisessä asemassa ovat liikunnan hyvinvointi- ja terveystoiminnat. Ikäntyneille liikunta on tehokas keino hidastaa vanhenemiseen liittyvää toimintakyvyn heikkenemistä. Pitkäaikaissairailta ja vammaisilta erityisliikunnan palvelut vähentävät terveystoiminnasta johtuvia fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia haittoja. Kunnan tulee turvata liikuntamahdollisuuksia erityisesti sellaisille henkilöille tai väestöryhmille, joille seurat tai muut liikuntapalveluiden tuottajat eivät kykene järjestämään toimintaa tai joita ne eivät tavoita. Tämä turvataan parhaiten kunnassa toimivien terveystoimintapalvelujen, sosiaalipalvelujen ja liikuntapalveluiden tuottajien saumattomalla yhteistyöllä.

Kehittämistavoitteet:

Terveystoimintapalvelut

- § Terveystoiminnan palveluketjua kehitetään perusterveydenhuollon, vanhustyön, kuntoutuksen ja liikuntapalvelutuottajien kesken niin, että eri palvelupisteissä asiakas osataan opastaa hänelle sopivaan ohjattuun liikuntaan tai osataan antaa lisäohjeita liikkumisen aloittamiseksi.
- § Kunta kokeilee palvelusetelin/palkkion käyttöä oman henkilöstönsä liikuntaan kannustamisessa.

Erityisliikunnan palvelut

- § Hallintokuntien välisellä ja järjestöjen kanssa tehtävällä yhteistyöllä pyritään löytämään lisäresursseja, jolloin turvataan vähintään nykyisen tasoiset erityisliikunnan palvelut toimintakyvyltään heikentyneille iäkkäille, vammaisille ja pitkäaikaissairaille.
- § Kehitetään erityisryhmien kuljetus- ja avustajapalveluja yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien parantamiseksi.
- § Iäkkäiden ihmisten määräaikaistarkastuksissa ja palvelusuunnitelmissa kiinnitetään huomiota henkilökohtaisen liikuntaohjelman tarpeeseen (toimintakykytestit, neuvonta ja ohjaus, mahdolliset muut palvelut).

Toimintaa kehitetään Voimaa vanhuuteen Lempäälässä -projektin tulosten pohjalta.

- § Hyväkuntoisille iäkkäille suunnatuissa liikuntapalveluissa kehitetään vertaisohjaajatoimintaa esim. urheiluseuroissa toimivien eläkeläisten avulla.

Asukas- ja seurayhteistyö

- § Yhteistyössä kylätoimikuntien, muiden asukasyhteisöjen ja seurojen kanssa kunnan eri osissa asuvia kannustetaan ja organisoidaan terveystoimintaan (esim. kävelyklubit) ja tiedotetaan aktiivisesti eri alueiden liikuntamahdollisuuksista ja -tapahtumista.
- § Lempäälä-opisto ja kunta tekevät yhdessä suunnitelman opiston tarjoamista ja toteuttamista liikunnasta.

Painoalueen kehittämistavoitteiden aikataulu ja toteutusvastuu

Kehittämistavoite	Aikataulu	Vastuutaho/muut toimijat
– terveystoimintapalvelut – kunnan henkilöstön liikuntaan kannustaminen	2007–2009	liikuntapalvelut / sosiaali- ja terveystoiminta, kunnan henkilöstöhallinto, työpaikkojen työterveyshuolto, liikuntajärjestöt
– erityisliikunnan palvelut	2007–2015	liikuntapalvelut / sosiaali- ja terveystoiminnan eri vastualueet, Ehtookoto, liikuntajärjestöt ja muut yhdistykset
– asukas- ja seurayhteistyö	2007–2015	liikuntapalvelut / maaseutu- ja kyläasiat, kyläyhdistykset, liikuntajärjestöt, Lempäälä-opisto

3. Kattavan ja laadukkaan liikuntapaikkaverkoston rakentaminen

Päälinjaus:

Kunta kehittää suunnitelmallisesti ja taloudellisesti kestäväällä tavalla monikäyttöistä ja perustoiminnot turvaavaa liikuntapaikkaverkostoa

Perustelut:

Kattava ja hyvin hoidettu liikuntapaikkaverkosto luo edellytykset kuntalaisten omatoimiselle ja tasavertaiselle liikunnan harrastamiselle sekä urheiluseurojen laadukkaalle ja vastuulliselle toiminnalle. Monikäyttöiset, lasten ja nuorten liikuntaan sekä yleiseen kunto- ja terveystoimintaan soveltuvat lähiliikuntapaikat samoin kuin turvalliset, omatoimisen liikkumisen mahdollistavat kevyen liikenteen väylät täydentävät kunnan perusliikuntapaikkoja. Liikuntapaikkarakentamisen ja kunnossapidon on tapahduttava suunnitelmallisesti ja asetettujen resurssimitoitusten mukaisesti.

Kehittämistavoitteet:

Perusliikuntapaikat

- § Liikunnan perustoimintojen varmistamiseksi selvitetään liikuntapaikkarakentamisen tarpeet ja kustannusvaikutukset.
- § Kunta teettää kokonaissuunnitelman Sääksjärven keskustan, Hakkarin liikuntakeskuksen ja Ideaparkin (uimahalli) muodostaman liikuntapaikkaverkoston rakentamisesta ja huollosta.
- § Kunnan toimesta tarkistetaan vuosittain ulkoilureittejä koskevien kehittämissuunnitelmien toteutuminen ja reittien tulevat tarpeet.
- § Liikuntapaikat ja niiden varustus tarkastetaan vuosittain. Tarkastuksen perusteella tehdään yksityiskohtainen suunnitelma havaittujen puutteiden tai vaurioiden korjaamiseksi.

Lähiliikuntapaikat

- § Lähiliikuntapaikat otetaan jonakin vuonna erityisteemaksi kunnan oma-toimirahaa jaettaessa.
- § Lähiliikuntapaikkojen suunnittelussa liikuntapalvelut ja eri käyttäjätahot ovat alusta alkaen kiinteässä yhteydessä kunnan kaavoitustoimeen sopivien alueiden merkitsemiseksi asemakaavaan yleisinä liikuntapaikkoina.
- § Liikuntapalvelut ja tekninen toimi tekevät yhdessä koulujen kanssa suunnitelman koulupihojen käytöstä lähiliikuntapaikkoina.

Kevyen liikenteen väylät

- § Kunta varmistaa riittävien rakennus- ja perusparannustoimenpitein liikuntapaikkakeskittymien (Sääksjärvi, Hakkari, Ideapark) välille sujuvat ja turvalliset kevyen liikenteen väylät.

Painoalueen kehittämistavoitteiden aikataulu ja toteutusvastuu

Kehittämistavoite	Aikataulu	Vastuutaho/muut toimijat
– perusliikuntapaikat	2007–2015	liikuntapalvelut / tekninen toimi, liikuntajärjestöt
– lähiliikuntapaikat	2007–2015	liikuntapalvelut / tekninen toimi, opetuspalvelut, liikuntajärjestöt ja muut yhdistykset
– kevyen liikenteen väylät	2007–2009	tekninen toimi / liikunta-palvelut, tiehallinto

4. Liikuntapalveluiden tarkoituksenmukainen tuottaminen (rakentaminen, kunnossapito ja toiminta)

Peruslinjaus:

Liikuntapalveluorganisaation palvelukykyä kehitetään uudistamalla palvelurakenteita ja toimintatapoja

Perustelut:

Nykyisen palvelutuotannon turvaaminen ja kehittämistavoitteiden toteuttaminen tiukan kuntatalouden oloissa edellyttää liikuntapalvelujen organisaatiolta toimivaa rakennetta, kyvykkyyttä ja tuloksellisuutta. Tavot organisoida liikuntatoimintaa tulevat muuttamaan seuraavan vuosikymmenen aikana

sekä julkisella sektorilla että järjestöissä. On syytä huolehtia siitä, että laadukkaat liikuntapalvelut ja liikunnan asiantuntemus säilyvät omassa kunnassa ja ovat kaikkien kuntalaisten saatavilla. Palvelujen asiakaslähtöisyyttä ja saavutettavuutta parantaa sähköisen asiointin kehittäminen.

Kehittämistavoitteet:

Sisäinen palvelukyky

- § Huolehditaan siitä, että kunnan eri toimijoiden kesken vallitsee liikunta- paikkarakentamisessa, kunnossapidossa ja liikuntatoiminnassa tulokset- lisen yhteistyö.
- § Selkiytetään liikuntapalveluorganisaation tehtävänkuvia ja työnjakoa se- kä edistetään henkilöstön työssä jaksamista.

Ulkoinen palvelukyky

- § Kunnan oman palvelutuotannon tueksi lisätään mahdollisuuksia käyttää yhteistyökumppaneita yksityiseltä sektorilta (mm. seurat, yritykset) mit- tavien liikuntapaikkojen rakentamisessa sekä mahdollisuutta käyttää os- topalveluja erikseen päätettävissä liikuntapaikkojen huoltotöissä.
- § Kunta koordinoi liikuntapalveluista ja -tapahtumista tiedottamista ja osallistuu sähköisen asiointin edistämiseen (mm. tilavaraukset, palvelu- portaali) osana Tampereen kehyskuntien sähköisiä lomakepalveluja ke- hittävää projektia.
- § Liikuntapaikkamaksut, taksat ja liikuntasetelien jakoperusteet sekä muut tukitoimet suunnitellaan sellaisiksi, että kaikilla kuntalaisilla on yhdenve- roiset mahdollisuudet harrastaa liikuntaa.

Järjestö-, kunta- ja seutuyhteistyö

- § Kunta kehittää edelleen seurojen avustuskäytäntöjä (liikunta-avustukset, urheilustipendit ja omatoimiraha) laadukkaan liikunta- ja kansalaistoiminnan tukemiseksi.
- § Kunta tehostaa seurojen kuulemista liikuntaa koskevissa asioissa. Kunta selvittää yhteisen neuvottelukunnan tai vastaavan organisaation perus- tamisen edellytyksiä. Neuvottelukunnan tehtäviä voisivat olla mm. seu- roja koskevien kehitystavoitteiden toteutuksen suunnittelu sekä seurojen yhteisen näkemyksen löytäminen liikunta- ja nuorisajaoston päätöksen- teon tueksi.
- § Selvitetään mahdollisuuksia tehostaa liikuntapaikkojen yhteiskäyttöä naapurikuntien kesken ja lisätään seutukunnan yhteistyössä tuottamien liikuntapalvelujen määrää tulevaisuudessa.

Painoalueen kehittämistavoitteiden aikataulu ja toteutusvastuu

Kehittämistavoite	Aikataulu	Vastuutaho/muut toimijat
– sisäinen palvelukyky	2007–2008	sivistystoimi / tekninen toimi
– ulkoinen palvelukyky	2007–2015	sivistystoimi / tekninen toimi, liikuntajärjes- töt
– seura- ja kuntayhteistyö	2007–2009	sivistystoimi / liikuntapalvelut, liikuntajär- jestöt

6. OHJELMAN TOTEUTUS JA SEURANTA

Liikunta- ja nuorisajaosto laatii ohjelman painopistealueiden tavoitteista vuosittaiset toimenpidesuunnitelmat. Ohjelman mukaisesta liikuntapaikarakentamisesta, huollosta ja kunnossapidosta tehdään teknisen toimen kanssa yhteinen vuosisuunnitelma. Vuosisuunnitelmat hyväksytään liikunta- ja nuorisajaostossa, ja liikuntatoimenjohtaja raportoi jaostolle suunnitelmien toteutumisesta erikseen sovittavalla tavalla.

Liikunta- ja nuorisajaosto seuraa ohjelman toteutumista arvioimalla vuosittain ennen seuraavaa budjetointia

- ovatko vuoden tavoitteet olleet linjassa ohjelman kanssa
- onko ohjelman mukaisiin toimintoihin suunnattu riittävästi resursseja
- onko kunnan hallinnossa käsitelty ohjelmaan kuuluvia asioita ja tehty niistä päätöksiä
- onko toimenpiteillä saatu aikaan ohjelman tavoitteiden suuntaisia tuloksia
- onko ohjelmaa syytä tarkentaa tai muuttaa.

Tavoitteena on, että ohjelmakauden aikana — ja samalla myös kunta- ja palvelurakennemuutoksen kehittämissä vaiheissa — liikuntapalvelujen rakenteita ja toimintatapoja vahvistetaan vastaamaan entistä paremmin kuntien liikuntatoiminnan haasteisiin. Niitä ovat ennen kaikkea kuntalaisten ikääntyminen ja muuttuvat tarpeet, liikunnan perustelu asema osana kunnan kokonaisvaltaista hyvinvointitehtävää, yli sektorirajojen ulottuva kaikkien toimijoiden yhteistyö sekä sopeutuminen rajallisiin taloudellisiin resursseihin. Päätäjillä tulee olla jatkuvasti ajantasaista ja luotettavaa tietoa, miten tavoitteiden saavuttamisessa on onnistuttu ja miten toimintaa mahdollisesti pitäisi muuttaa.

Lähdeaineistona on käytetty mm. seuraavia liikunnan eri osa-alueiden kuntakohtaisia tutkimuksia ja suunnitelmia:

- Lempäälän kunnan Liikuntapalvelujen pienkyselyt 1994–1996
- Lempäälän kunnan Liikuntakyselyn loppuraportti 1996
Lempäälän kunta ja UKK-instituutti
- Birgitan polun kehittämissuunnitelma 2004–2007
- Lempäälän runkolatusuunnitelma 2004
- Lempäälän jalkapalloilun kehittämissuunnitelma 2004–2010

Kuvat: Jaana Luhta

---

http://www.lempaala.fi/opetus_ ja_vapaa-aika/liikunta/

LEMPÄÄLÄ

ON LÄHELLÄ